

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА № 1, № 2
КИЇВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«АСОЦІАЦІЯ ЦИВІЛІСТІВ УКРАЇНИ»

**ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ
ПРИВАТНОПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ
НАБУТТЯ, ПЕРЕДАЧІ, ЗДІЙСНЕННЯ
ТА ЗАХИСТУ СУБ'ЄКТИВНИХ
ЦИВІЛЬНИХ ТА СІМЕЙНИХ ПРАВ**

**Матеріали науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті професора Ч. Н. Азімова**

(Харків, 19 грудня 2018 р.)

Харків
2018

Відповідальний за випуск
доктор юридичних наук, доцент *В. В. Надьон*

Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, пед-
П78 редачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав:
матеріали науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф.
Чингізхана Нуфатовича Азімова (Харків, 19 грудня 2018 р.). – Харків,
2018. – 334 с.

19 грудня 2018 року кафедрами цивільного права № 1 та № 2 Національно-
го юридичного університету імені Ярослава Мудрого разом з Київським регіо-
нальним центром Національної академії правових наук України і Всеукраїнською
громадською організацією «Асоціація цивілістів України» проведена науково-
практична конференція, присвячена 87-й річниці з дня народження доктора
юридичних наук, професора, члена-кореспондента АПрН України Чингізхана
Нуфатовича Азімова, в якому прийняли участь не тільки викладачі, аспіранти,
студенти Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, а й
науковці інших юридичних вузів України, а також практичні робітники.

До збірника увійшли тези доповідей і повідомлень учених, практикуючих
юристів, представників судових органів, а також аспірантів, здобувачів та сту-
дентів.

Видання адресоване науковим співробітникам, аспірантам, викладачам
юридичних факультетів вищих навчальних закладів, а також працівникам суду,
адвокатури, органів юстиції, практикуючим юристам, іншим особам, які ви-
вчають і застосовують цивільне та господарське законодавство.

УДК 347.15

- © Національний юридичний університет імені
Ярослава Мудрого, 2018
- © Київський регіональний центр Національної
академії правових наук України, 2018
- © Всеукраїнська громадська організація «Асо-
ціація цивілістів України», 2018

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Галянтич, М. К. Приватноправові засади реалізації житлових прав громадян в Україні [Текст] : автореферат дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 Цивільне право, сімейне право, цивільний процес, міжнародне приватне право / М. К. Галянтич. – Київ, 2008. – 40 с.
3. Житловий Кодекс Української РСР від 30.06.1983р. // Відомості Верховної Ради УРСР від 12.07.1983р. – № 28. – ст. 573.
4. Про надання житлових приміщень окремим категоріям громадян : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.03.1993р. № 162-р [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162-93-%D1%80>
5. Сущенко В. Тлумачення терміна «законодавство» Конституційним Судом України / В. Сущенко, О. Царенко // Юридичний журнал. – 2003. – № 5. – С. 128–130.
6. Рішення Конституційного Суду України «Справа за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство»)» від 09.07.1998 р. № 12-рп/98 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-98>
7. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 № 794-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 13. – с. 828. – ст. 222.
8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – ст. 356.

Пономаренко О. М.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,
господарського та трудового права
ХНПУ ім. Г. С. Сковороди*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ ЗА ДОГОВОРОМ

Чинний СК України (далі СКУ) передбачає дві процедури стягнення аліментів: судову та позасудову, на що звертає увагу Пленум Верховного Суду України. Так у п. 16 Постанови ПВСУ «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» зазначається, що у разі невиконання

батьком (матір'ю) свого обов'язку за договором, стягнення аліментів здійснюється не за судовим рішенням, а на підставі виконавчого напису нотаріусу органом державної виконавчої служби. Укладення аліментного договору є підставою для відмови у задоволенні позову про стягнення аліментів на підставі рішення суду, про що свідчить й судова практика. Так, Апеляційний суд м. Києва, розглядаючи апеляційну скаргу, зазначив, що враховуючи наявність чинного договору про сплату аліментів, відповідач зобов'язаний сплачувати аліменти на підставі цього договору, у визначеному ним розмірі. Грунтуючись на цьому, колегія судів вважає, що підстави для стягнення аліментів за рішенням суду відсутні (рішення Апеляційного суду м. Києва №22-ц/796/1138/2014).

Взаємовиключний характер цих двох процедур є цілком обґрунтованим, так як передбачає альтернативні моделі стягнення аліментів. Суб'єкти аліментних правовідносин самостійно обирають ту модель, яка відповідає їх інтересам. Судовий порядок стягнення аліментів витримав випробування часом й на сьогодні має більш значний авторитет, ніж договірна модель, яка є новою для правової системи України. Але саме позасудовий порядок визначення та стягнення аліментів об'єктивно повинен мати найбільший пріоритет й застосовуватися як загальна модель. У цьому заінтересовані й сторони аліментного договору, й держава. Зацікавленість суб'єктів заснована на можливості визначення розміру та порядку сплати аліментів за домовленістю сторін. Сторони вільні в праві визначення розміру аліментів. Єдиним обмеженням є імперативно визначений мінімальний розмір аліментів на дитину, якого необхідно дотримуватися при укладанні аліментного договору. Суд же визначає розмір аліментів згідно із законом (ст. 182–184 СКУ). Інтерес же держави виражається в тому, що поширення у суспільстві аліментних договорів, зніме навантаження на суди, що є особливо актуальним у зв'язку зі значною питомою вагою справ цієї категорії у судовій практиці.

Таким чином, держава повинна прагнути до створення найбільш дієвих механізмів більш широкого використання саме договірних моделей у сфері стягнення аліментів, в тому числі й шляхом вдосконалення інституту аліментного договору. Слід зазначити, що останнім часом здійснена серйозна робота щодо удосконалення цього інституту шляхом внесення істотних змін до законодавства, яке визначає відповідальність платника аліментів за невиконання свого обов'язку. В результаті до публічно-правової та сімейно-правової відповідальності зараз можуть бути притягнуті не лише ті платники, які за рішенням суду повинні сплачувати аліменти, але й ті, аліментний обов'язок яких визначений у аліментному договорі. Такі зміни носять цілком позитивний характер, й не можуть викликати будь-яких серйозних критичних

зауважень. Наступним же кроком в удосконаленні інституту аліментного договору повинне бути реформування механізму стягнення аліментів у позасудовому порядку. Невдосконаленість дієвих механізмів позасудового стягнення аліментів за аліментним договором й є основною причиною низького рівня його поширення.

Основною особливістю стягнення аліментів за аліментним договором є те, що у разі невиконання платником аліментів свого обов'язку за договором, аліменти з нього можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса (ст. 78, ч. 2 ст. 189 СКУ). Саме можливість позасудового стягнення аліментів за договором визнається у науці як основна гарантія та перевага укладення аліментного договору, яка допомагає швидко та без додаткових грошових витрат стягнути аліменти з боржника. Але, насправді, стягнення аліментів на підставі виконавчого напису нотаріуса має деякі підводні камені.

Насамперед, у законодавстві не передбачені ефективні гарантії отримання виконавчого напису нотаріуса на аліментному договорі. Вчинення виконавчого напису нотаріуса здійснюється за загальними правилами. Відповідно до ст. 88 Закону України «Про нотаріат» нотаріус вчиняє виконавчі написи при двох умовах: по-перше, якщо подані документи підтверджують безспірність заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачом; по-друге, якщо з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років. При цьому, як зазначив ВГСУ у рішенні від 07.09.16 у справі №910/32719/15 при вчиненні виконавчого напису нотаріус не перевіряє безспірність заборгованості перед кредитором, а перевіряє лише наявність пакету документів згідно переліку та факт надіслання вимоги боржнику». Згідно з Постановою КМУ №1172 від 29.06.1999 для одержання виконавчого напису подаються а) оригінал нотаріально посвідченого договору; б) документи, що підтверджують безспірність заборгованості боржника та встановлюють прострочення виконання зобов'язання. Нажаль у названій Постанові відсутні спеціальні правила щодо пакету документів, які необхідні для одержання виконавчого напису на аліментному договорі. Саме тому, при складанні тексту аліментного договору необхідно значну увагу приділяти опису механізму виконання аліментного обов'язку, тобто чітко зазначити дату сплати аліментів, після спливу якої платник буде вважатися таким, який прострочив виконання, а також засіб виконання аліментного обов'язку (зарахування на конкретний банківський рахунок, грошовий переказ тощо). Доцільним є у тексті аліментного договору вказати при наявності яких документів нотаріус має право вчинити виконавчий напис. Крім того, у тексті аліментного договору необхідно зазначити розмір неустойки, яку

зобов'язаний сплатити платник аліментів у разі прострочки виконання, так як згідно з п. 6. 2. Глави 16 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України неустойка включається до виконавчого напису, якщо це передбачено умовами договору.

Такий підхід до складання тексту аліментного договору мінімізує випадки відмови нотаріуса у вчиненні виконавчого напису й створить сприятливі умови для реалізації тих гарантій, які надаються державою при укладенні аліментного договору – примусове стягнення аліментів у позасудовому порядку у разі його порушення.

На жаль сьогодні ці гарантії не працюють, про що свідчить й судова практика. З одного боку, непоодинокі випадки, коли отримувач аліментів звертається до суду з позовом про стягнення заборгованості за аліментним договором у зв'язку з відмовою нотаріуса у вчиненні виконавчого напису. Так, наприклад, в рішенні Апеляційного суду м. Києва зазначається, що у разі відмови нотаріуса у здійсненні виконавчого напису є правові підстави для стягнення заборгованості за договором на підставі рішення суду. В рішенні суду не вказуються підстави відмови нотаріуса у вчиненні виконавчого напису, але можна з впевненістю припустити, що відмова скоріш за все викликана неможливістю підтвердити або безспірність або прострочку заборгованості. Крім того, в деяких судових справах зазначається, що зі слів позивача він звертався до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису, але отримав усну відмову, а тому вимушений звернутися до суду з вимогою про стягнення заборгованості за аліментним договором.

Існують непоодинокі випадки, коли позивач звертається до суду з позовом про стягнення заборгованості за аліментним договором, не звернувшись попередньо за вчиненням виконавчого напису до нотаріуса й суди найчастіше задовольняють такі позовні вимоги. Однак таку практику навряд чи можна визнати позитивною. Необхідно підтримати позицію тих судів, які відмовляють позивачеві у задоволенні позову про стягнення заборгованості за аліментним договором у зв'язку з істотним його порушенням на підставі того, що позивач попередньо не звертався до нотаріуса за безспірним стягненням. Так, наприклад, заслуговує уваги рішення Камінь-Каширський районний суд Волинської області, в якому суд відмовив у задоволенні позову про стягнення заборгованості за аліментами, зазначивши, що оскільки укладенням аліментного договору сторони вже пов'язані зобов'язанням з надання аліментів, для таких осіб встановлений спеціальний порядок виконання договору і стягнення аліментів (рішення Камінь-Каширського районного суду Волинської області № 157/661/16-ц).

Навряд чи можна погодитися й з такою практикою, коли позивач у випадку порушення умов аліментного договору обирає такий засіб захисту як його розірвання згідно з ч. 2 ст. 652 ЦКУ й суди масово задовольняють такі позовні вимоги. Одночасно з такої вимогою до предмету позову включається також й вимога про стягнення аліментів. Єдиною метою такого звернення є зміна порядку стягнення аліментів, що свідчить про неефективність позасудового порядку, заради якого й повинні укладатися аліментні договори. При розгляді таких справ суди також не прагнуть з'ясувати чи спробував позивач звернутися до нотаріуса з вимогою про вчинення виконавчого напису.

Вважаю, що основним засобом захисту у разі порушення умов аліментного договору, необхідно визнати звернення до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису. Й лише у разі відмови нотаріуса у здійсненні цієї дії, отримувач аліментів отримує право на звернення до суду.

У той же час, можливість відмови нотаріуса у вчиненні виконавчого напису, позбавляє аліментний договір тих переваг, які він повинен мати порівняно з судовим порядком стягнення аліментів. У цьому зв'язку корисним буде досвід правових систем інших держав, в яких нотаріально посвідчений аліментний договір має силу виконавчого листа й у разі невиконання платником аліментів свого обов'язку, отримувач аліментів має право безпосередньо передати аліментний договір до виконання. Така модель ускладнює процедуру укладення аліментного договору, оскільки потребує включення до його змісту всіх реквізитів, які закон вимагає до виконавчого листа. Але в подальшому аліментний договір набуває найвищих гарантій у разі його невиконання, що виключає проміжну ланку (нотаріуса) між кредитором та виконавчим органом, тим самим сприяючи підвищенню авторитету аліментного договору й дійсно надає реальну можливість розглядати його як альтернативну процедуру визначення та стягнення аліментів.

Інша немаловажна обставина, яка перешкоджає широкому застосуванню аліментного договору, є надзвичайно високий розмір державного мита, яке сторони повинні сплачувати за нотаріальне посвідчення договору. Згідно з п. 3 ч. 1. ст. 5 Закону «Про судовий збір» позивачі звільняються від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях у справах про стягнення аліментів, збільшення їх розміру, оплату додаткових витрат на дитину, стягнення неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів, індексацію аліментів чи зміну способу їх стягнення, а також заявники у разі подання заяви щодо видачі судового наказу про стягнення аліментів. Суб'єкти ж, які звернулися до нотаріуса за нотаріальним посвідченням аліментного договору повинні сплатити державне мито в розмірі 1% від суми договору,

але не менше одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Нотаріальна практика йде таким шляхом, що сума аліментного договору складається із сукупного розміру аліментів, який платник зобов'язаний сплатити протягом всього строку його чинності.

Велика сума державного мита й відсутність ефективних гарантій поза-судового стягнення аліментів є основними факторами, які гальмують процес поширення аліментних договорів. Особливо на фоні появи спрощеної процедури стягнення аліментів шляхом видачі судового наказу.

Спасибо І. А.,
канд. юрид. наук, доцент
кафедри цивільного права № 2
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ДЕЩО ПРО ОФОРМЛЕННЯ ПЕРЕДАННЯ МАЙНА ЗА ДОГОВОРОМ, ЯКИЙ ПОТРЕБУЄ НОТАРІАЛЬНОГО ПОСВІДЧЕННЯ

Нотаріальне посвідчення договору вимагається в певних випадках, позначених в законі. Утім, сторони можуть посвідчити будь-який договір нотаріально (ч. 1 ст. 209 ЦК). Крім того, наскільки припустиме нехтування traditio у разі нотаріального посвідчення договору і чим викликаний пріоритет другого перед першим у цих випадках? На наш погляд, аргументи на користь такого підходу відсутні на відміну від аргументів щодо дійсності правочину. Звичайно, дійсність правочину і укладеність договору мають бути насамперед пов'язані з моментом його нотаріального посвідчення, бо це зумовлено функціями нотаріату.

Нічого подібного немає при встановленні моменту набуття права власності. Гадаємо, що тут сенс полягає не в самому факті нотаріального посвідчення, а у зв'язаному з цим посвідченням фактом укладення договору. Чи є в такому разі жорсткий зв'язок між укладенням договору і моментом виникнення права власності у набувача? Такого зв'язку не простежується.

І тому наступне, що має значення при цьому, – це з'ясування того, чи імперативною є норма ч.3 ст.334 ЦК і чи є перешкоди або підстави встановити в договорі інший момент набуття права власності.

В науці цивільного права висловлено думку згідно з якою ч. ч. 3 та 4 ст. 334 ЦК є імперативними нормами, а раз так, то сторони не можуть на

Пономаренко О. М. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ ЗА ДОГОВОРОМ	168
Спасибо І. А. ДЕЩО ПРО ОФОРМЛЕННЯ ПЕРЕДАННЯ МАЙНА ЗА ДОГОВОРОМ, ЯКИЙ ПОТРЕБУЄ НОТАРІАЛЬНОГО ПОСВІДЧЕННЯ.....	173
Еннан Р. Є. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МОРАЛЬНИХ ПРАВ АВТОРА У ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	176
Походзіло Ю. М. РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ БРИТАНІЇ У VII – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ IX СТ.....	182
Галина Прусенко КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОГОВОРІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	186
Васильєв В. В. ДИСПОЗИТИВНІСТЬ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА: СУЧАСНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ	190
Погребняк В. Я. СУТНІСТЬ ПЕРЕХОДУ СУБ'ЄКТИВНИХ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ В СВІТЛІ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ТЕОРІЇ КОНТИНУАЛЬНОСТІ ТА ДИСКРЕТНОСТІ	195
Замуравкіна Р. М. К ВОПРОСУ О КОНСЕНСУАЛЬНОСТІ Й РЕАЛЬНОСТІ ДОГОВОРА КОММЕРЧЕСКОГО НАЙМА (АРЕНДЫ) ЖИЛИЩА	200
Пилипенко Ю. О. КОЛІЗІЙНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УТРИМАННЯ ЖІНКИ ТА ЧОЛОВІКА, ЯКІ НЕ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ШЛЮБИ МІЖ СОБОЮ, ...	203
Расказова В. В. ОСОБЛИВОСТІ ВІДСТУПНОГО В ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИНАХ.....	207
Колісникова Г. В. БАЙЄР ЯК СТОРОНА ДОГОВОРІВ, ЩО УКЛАДАЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНСТАГРАМ	211
Музика Т. О. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ГАРАНТІЙНОГО РЕМОНТУ ВЗУТТЯ, ПРИДБАНОГО ЗА ДОГОВОРОМ РОЗДРІБНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ	213
Попов В. А. ПЕРЕВАЛКА ВАНТАЖІВ ЯК ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ПОСЛУГА.....	217
Рубан О. О. ДО ПИТАННЯ ПРО ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТОРНОГО ПІДПІСУ ТА УКЛАДЕННЯ ПРАВОЧИНІВ НА ОСНОВІ ТЕХНОЛОГІЇ БОЛКЧЕЙН В НОТАРІАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	221
Сиротенко С. Є. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ВЛАСНИКОМ НАЗЕМНОГО ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯКОГО ЗАСТРАХОВАНА	223
Рязанова Н. І. ЧИ БУТИ СПЕЦІАЛІЗОВАНОМУ СУДУ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ?.....	226
Гнатів О. М. ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ УПРАВЛІННЯ АРЕШТОВАНИМИ АКТИВАМИ	230
Сіщук Л. В. НАГЛЯДОВА РАДА ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ.....	234